

fejtegeti, hanem mindkettő államjogi munka. A *Törvények útja* az uralkodói hatalomról, a jog és törvény erejéről szól, a *Tudós társaság* pedig öt tudós férfit léptet föl s azok „társalkodásá”-ból fejti ki Bessenyei, maga elvonulván személyei mögé, államjogi gondolatait és elveit. Nagyobb irodalomtörténeti jelentősége egyik tanulmánynak sincs.

A 2. füzetnek sem szabatos a címe, de ezért már a kiadó felelős. Nem adja a kiváló kritikusnak minden dramaturgiai dolgozatát, csak 34-et azok közül, amelyek 1878-tól 1882-ig az Egyetértés című napilapban megjelentek, s vagy 60-at mellöz. Jól tette, hogy a Kisfaludy-Társaság Péterfy-kiadásában megjelent 8 drámabírálatot nem nyomatta le újra, s a tudományos világ hálával fogadja, hogy Vajthó László és diákjainak jóvoltából Péterfy dramaturgiai dolgozatainak majd a fele könnyen hozzáférhető — de kérdés, nem lehetett volna-e, a füzet tervének megváltoztatásával, még nagyobb szolgálatot tenni az irodalomtörténetnek. Vajthó ugyanis vegyesen közli Péterfynek a magyar és külföldi drámákról adott ismertetéseit, meg a Nemzeti Színház színészeinek és külföldi vendégeinek játékáról írt kritikáit. Bizonyos, hogy így változatosabban és színesebben rajzolódik eléink Péterfy kritikusi profilja — de vajon nem hiányos-e még így is ez a kép? Hiszen sem regénybírázataiból, sem tudományos kritikáiból nem kapunk egyet sem. A kiadó, igen helyesen dramaturgiai dolgozataira korlátozta kötete anyagát: ebben az esetben az irodalomtörténet sokkal inkább kielégítette volna, ha Péterfy kritikái közül azokat közli, de mindet, amelyekben Péterfy magyar drámákról s magyar színészek játékáról mond ítéletet. De Péterfynek minden sora tanulságos és lekötő figyelmünket: örülünk, hogy tíz kis ívnyi szövegét újra elolvashattuk.

KEREKES ÉMIL.

Bessenyei György kisebb költeményei. Eredeti XVIII. századi nyomtatványok alapján. Kiadta a nyiregyházi evang. Kossuth-reálgimnázium Bessenyei-önképzőköre, az 1930—31. tanévben. 8-r. 96 l.

Vajthó László nemes példája, amelyről az előbbi ismertetésben emlékeztünk meg, követésre talált: a nyiregyházi evang. gimnázium önképzőköre kiadta Bessenyei György összes kisebb költeményeit. Az ifjakat a kegyelet érzése vezette Bessenyeihez — az ő nevét viseli önképzőkörük — s e kegyelet ezúttal igen szerencsés gondolatot sugalt: összegyűjtötték egy kötetbe Bessenyeinek szétszórta megjelent kisebb költeményeit. Valamint a budapesti Berzsényi-reálgimnázium diákjainak eddigi kiadásai, a nyiregyházi kis kötet is tudományunk egy mulasztását teszi jóvá. Bessenyei minden versét, egy kivételével, pusztán az eredeti XVIII. századi kiadások őrzik, újabban nem jelent meg csak ez az egy, s a régi Bessenyei-kötetek olyan ritkák, hogy egyik-másik még a budapesti nagy közönyvtárak közül is csak egyben található. Ez fölhasználásukat nagyon megnehezíti — az *Eszterházi vigaságokhoz* p. o. a Múzeumi könyvtárban nem lehetett hozzáférni, s Császár Elemér magánkönyvtára segítette ki az ifjakat. A nyiregyházi kötetnek így nagy tudományos jelentősége van, s ezt még fokozza, hogy a kiadás tervszerűen, helyes tudományos érzéssel készült. Mivel a versek időrendjének megállapítása megaladta volna a középiskolai ifjúság erejét, a verseket

magukban foglaló gyűjtemények időrendjét vették alapul s ezen belül megtartották Bessenyei elrendezését, a szöveget pedig egészen a költő helyesírásával adták, úgyhogy az még nyelvészeti célokra is alkalmas, teljesen pótolja az eredeti szöveget. Az érdem ezért az ifjak vezetőjét, Belohorszky Ferenc tanárt illeti: ő szabta meg a kiadás alapelveit, ő irányította és ellenőrizte az ifjúság munkáját — nyilván az ő lelkében született meg a szép gondolat is. De jó munkát is végzett, hála rá kötelezte tudományunkat.

KEREKES EMIL.

Vitéz Veszprémy Dezső: Tali és széchi-szigeti dr. Thaly Kálmán életrajza. II. kötet. A Vutkovich-díjjal jutalmazott pályamű. Budapest, szerző kiadása, 1931. N. 8-r. 175 l.

E nagyméretű Thaly-életrajz első kötetének hibáira már Kéky Lajos komoly bírálata¹ felhívta a figyelmet, jóakarató megjegyzéseiből azonban a szerző jóformán semmit sem értékesített e második kötetben. Talán nem akarta műve «egységét» átdolgozással megbontani. Munkája ezúttal is alig más, mint adattömeg, még írójának tárgyszeretete, lelkesedése ellenére is. A szerzőnek ez a lelkesedése fontos és nem fontos, sőt fölösleges dolgoknak egész áradatát hömpölygeti az olvasó felé. Négy hatalmas fejezetben [1. Thaly Kálmán a honvédelmi minisztériumban. 2. Thaly «pihen». 3. Thaly, mint országgyűlési képviselő Budapesten. 4. Thaly Debrecen képviselője. (A dicsőség útja.)] tárgyalja anyagát — az időrend fonalát azonban néhol annyira megduzzasztja kitéréseivel, hogy útjelzés nélkül való csomók keletkeznek rajta — kivált a Thaly-idézeteknek nála ellenőrizhetetlen anyagából.² És mire jó a Rákóczi-tár egyes kötetei tartalmának fejezetenként való elmondása? Az őserdő áttekinthetetlen sűrűsége ez a könyv, ahol a nemes fák elvesznek a tetejükig kúszó liánok tömkelegében.

De nemcsak a szerkezete elhibázott az életrajznak, vannak tárgyi tévedései is, s ezek azt mutatják, hogy a szerzőnek nincs ereje a tudomány mai színvonalára emelkedni, nem tudja kézben tartani az anyagot. Kár volt irodalomtörténeti kérdésekbe, értékelésekbe bonyolódnia — itt követi el a legnagyobb hibákat. Amit pl. a kuruc költészetről mond (14—15. l.), az mind üres szólam, gyakran zavaros is. Az ilyen megállapítások: «Valami patinás sajátossága van a magyar géniusznak»... «A kuruc a magyarság... tudományra törekvésének is... kifejezése»... «Nem voltak tehát olyan vadak és bárdolatlanok azok a 'haragos' kurucok»... stb., nem mondanak semmit.

Komoly történeti tárgyalás helyett lírikus hevületet kapunk a könyvben, anachronisztikus érzelmi kitéréseket, a jelenre vagy a közelmúlta vonatkozó utalásokat, frázisokat és túlzásokat, s mégis — vagy éppen azért — csak messziről látni a «vezér», Thaly, glóriásnak rajzolt alakját. Közlelbb nem tudja hozni Veszprémy hozzánk, sőt a sok fény határozottan ártalmára van a világosságnak.

¹ IK. 1929: 126—127. l.

² Utal ugyan Thaly munkáira, de nem mondja meg, honnan valók az idézett részek.